

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

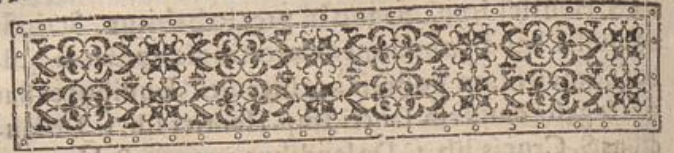
**Divi Bambergenses S. Henricvs Imperator S. Kvnegvndis
Imperatrix S. Otho Episcopvs**

Gretser, Jacob

Ingolstadii, 1611

IX. Adelboldus Episcopus Traiectensis de rebus gestis S. Henrici Imp.

urn:nbn:de:hbz:466:1-41527

VITA HEINRICI IMPERATORIS AB ADELBOL- DO, EPISCOPO TRAIECTENSI, vt creditur, conscripta.

*Qua Historico
senenda.*

*Qua procul ha-
benda.*

*Effectus odij &
inuidia.*

*Cur bona bonis
concedantur.*

IN gestis scribendis duo sunt videnda; vt & scri-
ptor veritatem in prolatione teneat; & lector fru-
ctum in lectione capiat. Sed scriptor veritatem
tenere nequit, nisi hæc quatuor aut potenter de-
uitauerit, aut aliquatenus à mente deposuerit; Odium, & car-
nalem dilectionem, Inuidiam & infernalem adulationem.
Odium enim & inuidia benè gesta aut omninò tacent, aut di-
cendo transcurrunt, aut calumniosè transmutant. E contra
malè gesta dicunt, dilatant & amplificant. Carnalis autem
dilectio & infernalis adulatio, quæ malè gesta sunt, scientes
ignorant, & ignorantiam simulantes, veritatem occultant;
benè gesta autem placere quærentes, spatiosè dicunt, & plus
iusto magnificant. Sic per hæc quatuor, aut in bene gestis,
aut in malè gestis veritas euanescit, falsitas superductio colore
nitescit. Spiritualis autem dilectio veritatis amica, nec malè
gesta celat, nec benè gesta pomposè dilatat; sciens, quia &
male gesta sæpe profunt ad correctionem; & benè gesta fre-
quenter obsunt, dum ducuntur in elationem. Melius est e-
nim aduersitate mentem refranare, quàm prosperitate con-
tumaciter inflari. Lector autem fructum capere non poterit,
nisi aut diligenter attenderit, aut penitus intellexerit; cur bo-
na bonis, mala malis; bona malis; mala bonis eueniant.

Cur bona bonis concedantur, dupliciter intelligi potest;
Aut enim sic boni sunt, vt per tentationes huius sæculi nec
pro-

probatione, nec purgatione indigeant: Aut eo modo boni, ut, si per tentationes pulsarentur, fortassis pro modulo simplicitatis suæ deteriorarentur. * Taliter ergò nec in luto huius mundi conuersatione fœdantur, ut per ea, quæ patiuntur, aut ad correctionem inuitentur; aut, si respicere nolunt, intelligant; quia & hîc, & in futurum mala sustinendo damnari debeant. Mala autem bonis aliquando, * non ut mereantur, sed ut per tormētum augeatur eis meritum, per meritum amplificetur præmium. Aliquando verò leuis culpa subest, pro qua hîc leuiter castigantur, ne in futuro deterius crucientur. Bona verò malis conceduntur, ut aut sic pietatem DEI recognoscant, & à peruersitate sua respiciant; aut referretur eis in improprium, quod recognoscere noluerunt largitorem bonorum.

* Tales.

* Conceduntur
vel obueniunt.Cur bonamalis
obueniant.

Hæc, quæ præscripsimus, in omnibus gestis & scriptori & lectori non inutilia esse putamus. Scimus insuper, & sæpissimè audimus; quia, in omnibus scriptis antiquitas delitiosè veneratur; nouitas fastidiosè repudiatur. Sed quæ recipiuntur ut antiqua, nisi primitus essent noua, non essent antiqua. Quare præcedit nouitas, ut sequatur antiquitas. Stultum est ergò quod præcedit, spernere; & quod sequitur, quodquæ à præcedenti habet, ut sit, non recipere. Rarò enim à stiente riuus quæritur, dum fons habetur. Dicimus hæc, non ut abiiciatur antiquitas, sed ut recipiatur nouitas. In omnibus quippe scripturis, si est veritas, & utilitas, æquæ valet nouitas & antiquitas. Fortassis est, qui dicat; quæ utilitas in gestis legendis esse valeat? Huic respondemus; quia, quisquis alterius gesta legit, si bona sunt; inuenit quod sequatur, si mala habet, vnde exterreatur. Gesta namque alterius legere, in speculum est respicere. Si quid in eo vides, quod tibi displiceat, in te corrige. Si quid, quod placeat, imitare. Cesset prælocutio; prælocutionis causa sequatur.

Nil antiquum,
nisi fuerit nouum.Utilitas in le-
ctione rerum
gestarum.

Millesimo secundo anno ab Incarnatione Domini, Indictione duodecima, Otto tertius Imperator Augustus, Paternæ, quod est castellum Romanæ, moritur. Vir dum iuxta corporis speciositate floridas, morum probitate modestus, ætate quidem iuuenis, sed ingenua capacitate senilis, benignitate

Mors Ottonis
III. Imp.
Dotes eius.

Ii mira-

mirabilis. In cuius gestis scribendis satis auidus essem, si autem memoriter tenerem, aut relatores certum haberem. Hoc tantum scio; quia, quamuis in primæua ætate plurimè pueriliter egisset; in supremis irreprehensibiliter viuebat. Deum amabat, amando timebat, omnibus placebat, nemini displicebat, nisi fortè infidelibus: quia innatum est bonis, malis displicere, & bonis placere. Tandem qualis eius antea vita fuisset, in morte ipsius, qui affuerunt, videre potuerunt. Quicumque enim interfuit, in deuotione eius intelligere potuit, quia non obiit, sed ad desiderium suum singulare migravit. Ad Creatorem creatura fidelis ex voto redire properauit. Cuius non obitus, sed transitus omnium, qui sanæ mentis erant, luctus mirabilis, planctus erat incredibilis. Dolor esset etiam insanabilis, nisi superstes ei extitisset HENRICVS Dux gloriosus, & vir ad regnum suscipiendum strenuus. Istunc temporis Ducatum in Buarienti regno tenebat, populum pacificè regebat, pacem amplificabat, Ecclesiarum facultates augebat, leges & religiones magnificabat. Tandem sic in Ducatu vixit, quòd omnibus placuit, vt de ducatu transduceretur ad regnum, de vexillo extolleretur in solium hæreditarium. Hæreditarium dicimus; quia, vt ab his, qui genealogias computare nouerant, audiuius, à Karolo magno ex parte Patris decimam septimam; ex parte matris, decimam sextam lineam propagationis tenebat. Insuper* tertius Otto post obitum in Regem eligebatur, & ipsi tertium ad inuicem consanguinitatis gradum tenebant. Mater autem sua Conradi Regis fuit filia.

His antecessoribus exortus successor ingenuus eligitur, & vt Rex fiat, ab omnibus desideratur. Sed qualiter ad regnum ab his, qui sanæ mentis erant, inuitatus fuerit; qualiter etiam inuidia virorum bonorum comitatrix per suos satellites [id] impedire tentauerit, nec mihi fastidiosum est dicere, nec cæteris superfluum audire. Inuidiam bonorum comitricem me dixisse, ne mireris. quia, vbi abundant strenuè gesta, abundat & inuidia. Vnde quidam Philosophus interrogatus à discipulo suo qualiter viuere posset, vt inuidorum corrosiones deuicere

*Lucius in obitu
Orhenis III.*

* *Henricus Dux
Bauaria.*

*Genealogia
Henrici.*

* *Videtur locus
iste corruptus.*

*Inuidia rectè
factorum comitricis.*

uitate valeret; respondit; Nil bene, nil strenue, nil prudenter agas, & ita te posse detractioes inuidorum declinare scias. Aut igitur stultus esto, & inuidiam declinato; aut prudenter agito, & inuidiam sustineto.

Memorable dictum cuiusdam Philosophi.

Ottone ergo gloriosissimo Imperatore defuncto, Cisalpi- ni, qui cum eo erant, Archiepiscopus Colonienfis, Episcopi Leodicenfis, Augustenfis & Constantienfis; Otto filius Caroli, Henricus & Inncmannus Comites, & ceteri quam plures fideliter agentes, cum maxima difficultate, & periculis pluribus per Veronam, per Bauariam, cadauer ipsius reportabant. Quibus Dux nobilissimus cum Bauaricis Episcopis & Comitibus obuam venit, corpus senioris & consanguinei sui, qua decuit, ueneratione suscepit, totum exercitum, qua debuit, liberalitate recepit; per terram suam, qua oportuit, commoditate conduxit. Tandem Muneborg perueniens, ipse suis humeris corpus Imperatoris in ciuitatem subuexit, pietatis exemplum & humanitatis exhibens debitum, exercitum diurnare fecit, ut & ipsi de utilitate, & consolatione regni colloquerentur, & equi itineris longitudine fessi recrearentur. Ibi quibusque melioribus regia dona faciens, iunxit sibi per amicitiam, quos postmodum suscepturus erat in militiam.

Otto defunctus in Germaniam reportatur.

Henricus obuam uenit funerari. Fort. refecit.

Deinde cum corpore usque Augustam ueniens in Basilica S. Afræ, iuxta sepulcrum S. Vdalrici decentissimè sepeliri Imperatoris interiora fecit, & pro anima eius eidem Ecclesiæ centum *mansos* ex propria hereditate concessit. Ibi uale dicens cæteris, ipse ad propria remeauit. Corpus uero Imperatoris, Aquisgrani transuectum honorificè, ut adhuc uideri potest, in medio Ecclesiæ S. MARIE sepultum est. quam Ecclesiam idem benignissimus Imperator & uicè dilexit, & plurima facultate ditauit.

Intestina Othonis III. sepeliuntur Augustæ.

Otto III. sepelitur Aquisgrani.

Tunc temporis post HEINRICVM Ducem magnificum, maiores erant in regno, Benno Dux in Saxonia, Herimannus Dux in Alemannia, Theodoricus in Lothariensi regno, Ekehardus Marchio in Toringia. Benno ut sapiens, non animabatur ad regnum, sciens HEINRICVM uigere præ cæteris ad obtinendum. Sapiens enim est, spernere in his appetitio-

Præcipui principes Imperij.

*Hermannus
ambis Imperiū.*

tionem in quibus scit fieri non posse consecutionem. Theodoricus quoque HEINRICVM Ducem in regno esse sciens heredem, noluit incipere, quod non posset finire. Herimannus verò homo potens, & in cæteris prudens; in hoc tamen non sapiens; se posse credidit, quod postmodum se non posse, probavit. Ekehardus autem nescio an in adipiscendo regno spem tenens, an rebellionem meditans; in regia Curte, quæ *Poleda* dicitur, per noctem ab inimicis suis egreditur, viriliter pugnans interficitur. Remansit contentio inter HEINRICVM Ducem gloriosissimum; & Herimannum virum potentissimum, sed brevis & citò finem habitura. Erat namque alter alteri dissimilis nobilitate & sapientiâ; facultate & corporis elegantia.

*Dux Henricus
VVormaciam
sendit.*

*Cui obstitit
Dux Herimannus.*

*Catalogus principum,
qui ab
Henrico stabant.*

*Henricus in Regem
eligitur.
- Qui ad Mosellam.*

Intrante igitur Iunio Dux HEINRICVS Rex ceterò futurus, de Bauaria & Orientali Francia collecta multitudine non modica, super Rhenum VVormatiz venit cupiens ibi transire, & Moguntiam ad regalem benedictionem percipiendam venire. Sed Dux Herimannus adunatis Alemannis & quibusdam Francis, & Alsatiensibus VVormatiam ad contradicendum transitum festinavit, ibique transire nec unum permisit. Et facile resistere poterat, qui Rhenum adiutorem habebat. Erant autem cum Duce HEINRICO viri illustres & sapientissimi; Archiepiscopus Moguntinus, Archiepiscopus Salzburgenfis, Episcopus Brixensis, Episcopus VVirzeburgenfis, Episcopus Regenesburgenfis, Episcopus Strasburgenfis, Episcopus Batauiensis, Episcopus Frisiensis, Abbas Fuldensis, cæteri Abbates & Comites plurimi.

Cum his Dux, habito consilio, reditum in Bauariam simulavit, & quasi transitum desperans, *Loresheim* venit. Inde Moguntiam festinans, sine impedimento transiit. Ibi octava Idus Iunij in Regem eligitur, acclamatur, benedicitur, coronatur. Ibi Franci & * Musellenses conveniunt, Regis efficiuntur, & maiestatem eius ex debito venerantur.

Celebratis igitur diebus ordinationis suæ, & quibusque venientibus in militiam susceptis, Rex Rhenum iterum transiit cum maxima multitudine per Orientalem Franciam in Alemann-

Alemanniam ire properauit, ut Herimannus, audita deuastatione terræ suæ, à cœpta rebellionē desisteret, & caput, ut cæteri, regiæ maiestati subderet. In Alemanniis igitur Rex pluribus diebus moratur, nolens & uolens terram depopulatur. At Hermannus duræ mentis, & proteruæ cernicis iratus super Episcopum Strasburgensem, eò quod sapienter egerit, & partem meliorem elegerit, iuncto sibi Cunone genero suo, Argentinam adiuit, & militibus Episcopi non fideliter resistentibus, muros ciuitatis fregit, spolia non modica cepit, Ecclesiam uolenter intrauit, & impiè violauit. Interea Rex, qui erat in Alemannia, Augiæ natiuitatem S. Ioannis celebrabat, & neminem timens se potenter habebat: cum nunciatū esset ei, quod Herimannus obuius uenire uellet, & pugnæ termino litem finire; sententia hæc Regi placuit; ab Augia discessit; in quædam prata amplissima, & ad decertandum opportuna peruenit. Ibi aduentum Ducis expectans, & pugnæ * iudicium subire non refutans, solennitatem Apostolorum celebrauit. Sed Herimannus salubri consilio vsus occurrere Regi renuit, & sibi suisque salubrius esse ut latitaret, quàm obuiam ueniret, credidit. Regi ergò sic præstolanti, quidam non prouidæ mentis dabant consilium, ut Constantiam iret, & ibi Herimanno, quod in Argentina commeruerat, recompensaret. Episcopi enim Curiensis & Constantiensis, cum Herimanno erant, non tantum illum ex corde ad regnum eligentes, quantum vicinitatem eius timentes, & de termino litigij dubitantes. Sed Rex, ut erat prouidus, & de dominio eiusdem ciuitatis securus, illis leniter & blandè respondit; Absit, ut pro Herimanni insania in illum retorqueatur uindicta, à quo mihi regni est concessa corona. *Foras* et si pro Argentina Constantiam vastarem, non mihi damnum minuerem, sed duplicarem. Insuper malè comparat regnum, qui in eius adeptione animæ postponit detrimentum. Coronauit me Deus non ad violationes Ecclesiarum, sed ad puniendos violatores earum. Diu igitur in pratis expectans, & ad ultimum, sciens, non venturum, inde discessit, & per Alemanniam Curtes Ducis ubiq; vastando ire cœpit.

*Vastatur ditio-
nes Ducis Her-
manni.*

*Hermannus
spoliat Argen-
tinam.*

*Henricus pa-
rat se ad pu-
gnam contra
Hermannum.
* iudicium
forte.*

*Hermannus
belli alem
subire abnuuit.*

*Cohibet Henricus
Saxationē
ob clamorem
pauperum.*

Tandem pauperum clamor nimius excreuit, & vsque ad Regis aures peruenit. Quem Rex diu ferre non potuit, sciens eos nihil in duritia Ducis deliquisse, & ob hoc plus iusto passos fuisse. Quapropter pietate motus ab Alemannia recessit, & in Franciam terram vnice sibi dilectam venit, certus de Duce, quia vellet nollet, ceruicem flectere, & iugum pati quandoque deberet.

*Hezelo petit
ab Henrico Duca-
tu Bauaria.
Responsum Hen-
rici Regis ad
petitionem He-
zelonis.*

Præter eundem non existimo, quod antequam Rex ab Alemannia exiret, Hezelo, Bertholdi filius, quem tempore Ducatus sui vltra omnes Comites Regni huius ditauerat, legatos quos in ipso exercitu meliores eligere poterat, ad ipsum transmisit, vt Bauariensem Ducatum sibi cōcederet, in consultè rogauit. Sed inconsultæ quæstioni consulta paratur responso, & festinanti petitioni, ponderata monstratur deliberatio. Patienter enim audita legatione, ait; *Quos semper præcipuos inter omnes gentes habui, quosq; semper toto mentis affectu amavi, hos adepta benedictione regali, in lege sua nec deteriorare volo, nec deteriorari pati. dum vixero. Legem habent, & duce eligendi potestatem ex lege tenent: hanc ne dum ego frangam; quicumq; frangere tentauerit, me inimicum habebit. In hac etiam expeditione malè [nil] promeruerunt, vt cuiuslibet eos, absq; eorundem electione, concedam. Adhuc mecum sub auspiti sine militant, & ego eos nolentes cuiuslibet mortalium traderem? Exspectet, vt in Bauariam redeam; ibi, si illum elegerint, eligo & laudo; si renuerint, renuo. Nec etiam existimo illum esse tantæ insipientiæ, vt ex meo dedecore honorem suum querat amplificare.* Hezelo accepto huiusmodi responso, fomitem rebellionis concepit, quem post annum monstrando in dolorem sui peperit.

*Hezelo repul-
sam passus,
meditatur re-
bellionem.*

Rex igitur non multis diebus in Francia moratus, in Turingiam iuit. Ibi absque mora Guilielmus Princeps Toringorum cum exteris occurrens, Regis efficitur. Inde Rex procedens in Saxoniam, peruenit Merseberg. Benno Dux Saxonum, Bulizlaus Dux Sclanorum, Liebo Archiepiscopus Bremensis, Benno Episcopus Hildenensis, Ratherius Episcopus Paderbornensis, Arnulphus Halberstetensis, cæteri Episcopi de Saxoniam, & Comites plurimi in festiuitate S. Iacobi Regi occurrunt, acclamatam suscipiunt, collaudant, cullaudato manus singuli per ordinem reddunt, redditis manibus fidem suam

*Saxonia Prin-
cipes Henricū
recipiunt.*

per

per Sacramenta promittunt, fide promissa, regem coronant, coronatum in folio regio locant, locatum debita congratulatione venerantur.

His strenuè peractis, Bulizlaus inde discedens, ab ipsa die, qua fidem promiserat, & promissam Sacramento firmauerat, peruersa meditari, & meditata, prout potuit, cœpit machinari. Ipse enim & Hezelo colloquutione in inuicem habita, alter alterius venenatis consiliis tactus, vterq; cœpit, quod vtrumque malè finisse puduit. Interea Regi à Saxonia in Regnum Lothariense properanti Gruonæ occurrit vxor sua, Domina C V N I G V N D A nomine iam extans, sed re citò regina futura. Inde enim Paderbronam veniens in festo S. Laurentij, acclamatur, benedicitur, coronatur, & fit K V N I G V N D A * Kuninga, quod

*Nonnulli
Rex est Bū-
nig/Kuning.
Regina, Būni-
ge. Quò allu-
sic Auctor.*

Latinè interpretari potest, regia, regina. Sed vt nunquam serenitas, quã non sequatur nubilositas, sic rarò iocunditas, quam non comitetur aduersitas. Nam in benedictione Reginae cunctis exultantibus, Bauarij (quorum mos est in aliena terra velle, quod in sua volunt) circa ciuitatē fruges colligere, & agricolas sua defendere volētes, irrationabiliter cœperūt tractare. Quæ res indigenas cōmouit, & ad resistendum, etiam fortiter, animauit. Domestici igitur Regis, & indigenæ, inualecente contentione, cōfluunt, concurrūt, conueniūt. Pugna grauis oritur, ex domesticis Regis iuuenis vnus interficitur, frater scilicet Domini Filberti, qui tunc temporis erat Cancellarius, postmodū verò Frisienſis factus est Episcopus. Huius interfectione oēs Regis fideles cōmoti grauius, ciues cœperūt persequi, & eos persequēdo, insatiabiliter grafsari. Et nisi regia potestate retinerētur, oēs vsq; ad * interniciē psequerentur. Cū plurima igitur difficultate sedato tumultu, castigatisq; illis, quorum stultitia causa seditionis extitit: inde Rex Dinsberg properat, & illic Lothariensiu adnētū expectat. Occurrunt primi Leodicēsis, & Cameracensis Episcopi, nil de regis prudentia dubitantes, nil de fide eius hæsitantes. Occurrit etiam Colonienſis Archiepiscopus, sed quanto dior, tantò morosius. Erat insuper causa dilationis Moguntia accepta corona benedictionis. Hi simul Regis efficiuntur, fidem promittunt, promissam Sacramento concludunt. Cum his Rex

*Pugna inter
Bauaros
& alios.*

** internecionē.*

*Episcopi, qui se
Henrico subie-
cerunt.*

Aquaf-

Aquaſgrani perueniens, cæteris Lotharienfibus conuenientibus in natiuitate, poſt partum Virginis eligitur, collaudatur, in regiam ſedem extollitur, glorificatur. Sed ſub ea glorificatione quidam palmas, quidam lacrymas fundebant. Lacrymantes namq; Ottonem dolebant amiſſum, HENRICVM non cognoſcebant ſuſceptum.

Sic igitur Rex in regnis ſingulis antecelloris ſui, præter Italiam & Alemanniam, receptus, & ab omnibus vnanimiter collaudatus, in Franciã reuertitur, vt ibi hyemis aſperitate tranſacta, Vere amœnitatem reducente, in Alemanniam exercitum duceret, & Herimannum, qui conſiliis prudentiũ vti nolebat, diuerſis vaſtationibus afflicto, pati iugum doceret. Sed Herimannus, qui conſilia iuuenum ſequendo, & ſpem vacuam tenedo extra ſe poſitus erat, ſe in ſemetipſum recollegit, & in ſolennitate S. Remigij Bruſellæ Regi obuiã venit, ſciens melius eſſe, ante damnum non feciſſe pœnitere. Nudis igitur pedibus cum ſidis interceſſoribus Regi ſe repræſentat, pro malè commiſſis veniã petit, pro bonis ſuis per regium donum poſſidendis gratiã quærit, pro his impetrandis, humo tenus genua flexit. Illico benignè recipitur, & ei, quod quærebat cū omni humilitate, conceditur. Tantũ cuiuſdam conditionis internectitur ratio; quæ, quãuis ad præſens, grauis; in futuro tamen, ei erat ſalubris. Eo. n. tenore in gratiã recipitur, vt Argentinenſis Eccleſia ad priſtinũ ſtatum ex detrimẽtis ſuis per illum reformetur. Quod ille non reuinit, ſed iuſſu & conſultu Regis, dictæ Eccleſiæ Abbatiam S. Stephani, in recompensationem detrimẽti à ſe illati, tradidit. Hac conditione firmata per manus & ſacramenta, Regis efficitur, & ſic ſe contentionem malè ceptam finiſſe, lætatur. His expletis in Bauariam, natiuam terram ſuam, Rex redire decreuit, nolens nouos ſic frequentare fideles, vt poſtponendo demembraret Veteres.

Regensborg igitur S. Martini ſolennia celebrãs, Blademario cuidam Sclauo Ducatum Boëmicenſem largitur, & vt cæteris acceptabilior exiſtat, illum plus iuſto verbis & rebus honorat. Pluribus igitur diebus in Bauaria moratur, quæretibus legem iuſtitiam faciens, & viſitãdi gratia venientibus, honorem, prout quiſque dignus erat, exhibens.

Eodem

*Herimannus
ſi Henrico ſup-
plex.*

*Recipitur in
gratiam.*

*Henricus Rex
redit in Bana-
riam.*

Eodem tēpore quidā *Episcopida* Harduinus nomine nō regnabat, sed vitiis in se regnātib; subseruiebat in Italia. Audita. n. morte Imperatoris Ottonis, Langobardi furdi & cæci, & de futuro nō prouidi, hunc elegerūt, & ad pœnitentiā festinātes in regē sibi coronauerūt. Istunc, vt dixi, subseruiens dominabatur, & aduentū Regis HENRICI semper expectās, introitus Longobardiæ, quos *Clusis* indigenę vocant, cū cautela satis prouida tuebatur. Quod etiā verū Dei erat iudicium: Episcopos, qui in electione illius præ cæteris omnibus æstuātes & fidentes fuerūt, honorabat vt bubulcos, tractabat vt subulcos. Quadā namq; die Episcopū Brixiesem ad se venientē, & nescio quid ratiocinari volētē, vt cœpit ei ratiocinatio displicere, per capillos arripuit, & humo tenus quasi bubulcū vilissimū deiecit. Cū maioribus nihil tractabat, cū iuuenibus omnia disponebat. Quod etiā erat grauissimū; sub eo præuaricatores, violatores, depopulatores dominabātur; legū amatores, Dei cultores deprimebātur. Cupiditas in eo erat cōsiliaria; auaritia, Cameraria; pecunia, Domina & Regina. His pedissequis adulterina sceptrā tenebat. Quapropter quidā pro coronatione illius, pœnitentiā ducti, Regi HENRICO, alij legatos, alij literas trāmittunt, vt terrę oneri grauissimo subiacētī subueniat, humilissima prece deposcūt. Mandant etiā, vt si ipse idem in aliquibus occupatus teneretur, saltem eis suorum Principem aliquem cum paucis transmitteret. In voluntate huiusmodi, aliqui manifesti; eliqui erant occulti. Tieboldus namq; Marchio, & Archiepiscopus Rauennas, & Episcopus Mutinensis, Veronēsis, & Vercellenis, apertē in Regis HENRICI fidelitate manebāt. Archiepiscopus autē Mediolanensis, & Episcopi Cremonensis, Placentinus, Papiensis, Brixienis, Comensis, quod volebant, manifestabant. Omnes tamen in commune Regem HENRICVM desiderabant, precibus per legatos & literas inuitabant.

Tandē à Rege Otto Dux Carentanorū, qui etiā Veronēsem Comitātū tenebat, ad petitionē Longobardorū explendā, eligitur, & cū paucis, propter fiduciā superius nominatorū, in Italiā dirigitur. Cui etiam Otto filius Heriberti cū Ernesto filio Tiebaldi Marchionis adiungitur. His, inter mōtana, quæ Bavarīā & Carinthiā ab Italia sciungunt, super aquā, quæ Brenta

Kk voca-

*Harduinus
Anti-Reg.*

*Qualis Hardui-
nus erga Epi-
scopos.
Indignū eiusf-
dem facinus in
Episcopum Bri-
xiensem.*

*Episcopi Italia
pleriq; stant à
parte Henrici
Regis, partim
aperte; partim
occulte.*

*Expeditiō con-
tra Harduinū.*

Harduinus arma armis repellere tentat.

vocatur, conuenientibus, Carentani & Foro-Iulienfes, cū paucis occurrunt, veluti de promissis Italicorū fiduciā habētes, & de pugna nil cogitantes. Interea Archiepiscopus Rauennas, & Tieboldus Marchio cū cæteris manifestis fidelibus HEINRICI Regis suos congregauerant, volentes occurrere Theutonicis, & eos in Italiam cum securitate recipere. Hæc Harduinus præsciens, Veronam cum maxima multitudine venire festinauit, vt & ibi Italicis in adiutorium Theutonicorum festinantibus, viam interciperet, & Clusas, quæ ab Episcopo Veronensi seruebantur, expugnaret: quod & fecit.

Præm Harduini.

** Pabulatū inu-
rant. nam Fe-
drum est fuster.
Largiri fodrū,
præstare cibum
& potum pro
hominibus &
inuentū.*

Clusis igitur expugnatis, audiēs Theutonicos in Tridentensem planitiē cōuenisse, illo cū omnibus suis festinauit. Sed ibi Theutonicis nō inuentis, se in Campaniā Veronēsem reduxit, ibiq; in quodā Castellulo Natiuitatē Domini celebrauit. Sed ab huiusmodi homine celebratio, rectius celebrationis dicitur abusio. Interim Theutonici iuxta montē quendā, qui Vngarius (nescio qua de causa) vocatur, præueniētes; & Harduinū iā Clusas occupasse sciētes, ipsi Harduino legatos suos trāsmitunt, & vt aut eis cedat, donec transeāt, aut sibi cedētibus veniat, rogāt. Harduinus, audita legatione, sese in fraudē deceptionis conuertens, ait; *Nobiscum nocte maneatis, crastina die cū nostris fidelibus inito consilio, vobis respōdere poterimus.* Legatis igitur insidias nō intelligētibus, ipse per totā noctē castra suorū circuit, vt in crastino parati sit ad cōgrediendū Theutonicis, monet. Die lucēte, Legati venientes ad accipiendū responsum, Lōgobardos oēs lorīcatos, & ad præliū paratos vident; quid hoc significet, Harduinū interrogāt. Ille consiliū iniquitatis euomēs, ait; *Fortassis vnius tēporis erit renūtiatio vestra.* Inde p̄mouens exercitū media die ad Vngaricū montem peruenit. Exercitus autē ille existimabatur M. XV. esse virorū. De Theutonicis verò vix erant quingenti; & hi partim per *fodrū diuisi; partim ad vias custodiendas transmissi. Qui Harduini aduentum percipientes, repente armantur, & prout possunt, ad resistendum parantur. Virtutis eligentes famam, & postponentes vitam.

Interea Harduinus cū Longobardis supervenit. Otto cum Theutonicis obuiā venit. Fit cōgressio, fit pugna. fit cædes ex vtraq; parte grauisissima; & pene Theutonicorū, quāuis paucissimorū, esset victoria, si nō impediret Ottonis, Fratris Regens-
burgensis

Burgensis Episcopi, fuga. Illo. n. fugiente, Theutonicorū acies minuitur, & iterū à multis, cōgressa, deuincitur. Langobardorum tandē extitit victoria, sed plurima suorū cāde cōparata. Reuertuntur Theutonici, & sic tunc cōfusi, quandoq; tamē tālionē reddidit. Interea Rex à Bauaria in Franciā reuersus Frākenfort Natiuitatē Domini celebrat, multorum legationes suscipit, legatos cū munerib. & respōsis dignis remittit. Herimānus etiam iam ante iugum pati nescius, eidē celebrationi interfuit, & vt oportuit, per omnia regiæ maiestati obediēs fuit.

*Langobardō
victores.*

Anno ab Incarnat. Dom. M. III. Indictione prima, Rex HENRICVS in Mosellensem pagū, in quē nondum intrauerat, ire decreuit, sciens, quod terra, quā Rex non frequentat, sapiēsimē pauperū clamoribus, & gemitibus abundat. Theodonis Villā igitur venit, & ibi cum omnibus Mosellēsis, generale colloquiū tenuit. In quo colloquio Duces Herimānus, & Theodoricus, qui defensores & coadiutores legū esse debebant, cōscij sibi ipsi, impugnatores erāt, & expugnatores esse volebāt. Sed Rex vt hoc cognouit, quanto eos aduersus iustitiā pertinaciores vidit, tanto ardētius institit, & quibusq; super ipsos etiam Duces clamantibus, legem faciendo sategit. Tandem inter diuersos clamores castellum vnum Ducis, quod Mulsberg vocabatur, in detrimentum pagensium esse comperiens, diruere iuber, vt non restruatur communitio potentissima moner.

*Henricus Rex
subditū in
gregiē dicit.*

Colloquio potēter habito, Aquasgrani ire decreuit, vt ibi & anniuersarium Imperatoris debita deuotione recoleret, & Lotharienses ad se confluentes, ad fidelitatē sui, & ad vtilitatem regni corroborat. Interim infirmitate grauisima tangitur, & Rex cū sit, homo esse monetur. Iter tamen cēptū finiuit, & Aquas vsq; peruenit. Ibi cōmemoratione consanguinei, &

*Rex in morbū
incidit.*

* Senioris sui deuotissimē habita, plurima de sanctitate S. Seruatij audiens, Traiectum iuit, vt & Sanctorum ibi quiescentium sibi intercessiones imploraret, & ad seruitium Dei locum & vitam Canoniorum ordinaret. Ibi primū de bello inter Italicos & Theutonicos habito audiuit; & quod sapientis est, æquanimiter tulit: sciens, nec cœlum semper posse serenari, nec res humanas sine intermissione prosperari.

* Osbonis III.
Rex Henricus
Traiectum ve-
nit.

Inde S. Lamberti merita non paruipendens Leodium venit. Ibi cholicā infirmitatē ab antecessoribus suis sibi ingentam,

Inde Leodium.

Kk 2

grauis-

Inde Aquis-
granum.

Hinc Nouio-
magum.

Hic in Cod.
M.S. lacuna
est.

grauissimè patitur: Et, qui per regale in potentiã vfu humanæ fragilitatis extollitur, per corporalè molestiã paterna castigatiõne reprimitur. Aquasgrani iterũ reuertitur. Purificatiõne S. Dei genitricis celeberrima deuotione veneratur. Lothariẽsibus datã licentiã, inde discessit, & Nouiomagũ venit. Ibi pluribus diebus Quadragesimã moratur, Deo, quæ Dei sunt, reddens, & hominibus, quæ sua sunt faciẽs. Interea Bladeimarius Dux Boëmensis moritur, & Bulizlaus infidelitatis venenũ ex propriæ iniquitatis fonte potatũ in contrarietate Regis euomere nititur. Nã Pragã, quæ caput est Boëmiz, per pecuniã deceptiones, per falsas pmissiõnes, per astutissimas fraudes inuadit, Milzauia quoq; Saxoniz & Poloniz interiacentem Marchiã, infidiis, quibus edoctus erat, suæ infelicitati subiicit. Quod cum Regi nũciatũ esset, non inflãmabatur, nõ stomachabatur, non ad vindictã repentinis motibus animabatur; sciens, quia *ira & festinatio semper inimica sunt cõsilio*: Sed notitiã diuã inuasionis dissimulãs; mãdauit ei per legatos sapiẽtes & eloquẽtes, vt terrã suam, q̄ Principe nouiter erat viduata, non inuaderet, quam, si vellet, cũ gratia sua & dono volũtario acquire posset. Huiusmodi legationẽ Bulizlaus audiens infelix mãdata spreuit dulcia, amara quandoq; passurus verbera. Erat. n. Hezelo cũ eo puteũ fodiens rebellionis, de quo infidẽs bibiturus erat aquã confusionis; laqueos quoq; connectens casurus in ipsos. Quadragesima finita, Rex, qui Teleborg Pascha celebrat, & Bulizlai violentiam, vt sapiens, scienter ignorat. Ottonẽ quoq; & Ernestionem tũc sibi obuiam ab Italico prælio venientes, pro vulnerum susceptiõne, pro necessariã fugæ confusiõne, donis regiis honorat, & debita consolatione releuat. quoq; tunc vsque Saxonibus infestos, vltro venientes suscipit, & sub benignitatis discretiõne sibi fidelissimos reddidit.

Post hæc in diebus Rogationũ Meresberg moratur, ibiq; ei de Bulizlai, & Hezelonis cõtumacia renunciatur. Ipse, credere dissimulans, inde discessit. & ad celebrandam Pentecosten Halberstere venit. Deinde in Bauariã tendit, scire volens, an, q̄ de Hezelone dicebãtur, vera essent. Quò cũ peruenisset, & Hezelonis furorem circa loca sibi finitima irrationabiliter accessum comperisset: ac Bulizlai adiutorio illum fratrem esse nouisset, Bulizlao talionẽ in futura referuans, à sinu regni sui infi-

ac pã

ex pestis radicem primū extirpare decreuit, vt interioribus quieti & paci restituitis, exteriores inquietationes facilius postmodū extingueret, non ignorans, quoniam insipientis est in vulnere repente cutem sanare, & cōtusionem carnis sub sanatione cutis occultare. Vulneris. n. curatio, si ab interioribus ad exteriora deducitur, firmior in superficie cōcluditur.

Interea & * Ernesto eidem rebellionī adiungitur, nulla lege ** Ernesto.* coactus, sed, vel inuētutis feruore, vel per eum commoda sua amplificare quarentium suggestionē seductus. Dominus Bruno etiam frater Regis HENRICI & Episcopus associatur, ætate iuuenis, & per iuuentutem ad seducendum facilis. *Bruno Henrici Regis frater fratris aduersus.* Et hoc infidelium erat gloriatio, quod in partibus suis fratres Regis habebant. Hæc ergo conspiratio, quanto iuniores & insipientiores colligit, tanto turpius & enoruius defecit. Dicitur enim; Insipientium glomeratio, consilij est dissipatio: & consilij dissipatio actuum est eneruatio.

Rex igitur quosdam Lotharienses & Francos ac Bauarios colligens, intrate Augusto, in Franciam exercitum super Hezelonem duxit; bona eius deuastauit, ipsum cum Domino Brunone & Ernestone per siluas latitare coëgit. Tandem se ad castellorum munimenta contulit, quæ capi posse, nec Hezelonem timebat, nec aliorum quisquam credebat. In primo igitur impetu Mertula diruitur, & Hezelonis milites in ea capti per intercessionem Principum sani & salui permittuntur abire. Sclauui autem Buzislao in adiutorium missi in seruitutem exercitui distribuuntur. *Expeditio Henrici contra Hezelonem.*

Post hæc Rex Crusinā obsedit, vbi vxor Hezelonis ac filij erant, & quæq; illi chariora esse poterant. In qua obsessione in primis post annona incautē exeuntes, ab Hezelone, ceterisque suis coadiutorib. vulnerabantur, capiebantur, occidebantur. Rex hoc cognito, quotidie quadringētos custodes exeuntibus adhibuit, vt & hos custodirent, & insidias insidiantibus pararent. Hoc Hezelo cum sociis audiens, se in vallem quandā recepit, in quam nulli, nisi per semitam vnā patebat introitus: ibi tentoria fixit: ibi noctibus, nescio, an tribus aut duabus, quasi tutus de rapina pauperum vixit. Hoc custodes per rusticum vnū comperientes, circa horam sextam, in qua illi se,

pro æstu dici, remissius habebant, in vallem latenter descenderant, loca plurima circumeuntes, & diligenter HENRICI castra quærentes. Tandem vnus eorum tentoria videns, nimis festinus ad inuitandum socios, *Kyrie eleison* cœpit clamare; & hoc, vt citius veniant, frequenter iterare. Hæc Hezelo percipiens, relictis tentoriis, armis etiam, fugam iniuit, & à manibus superuenientium se vix liberauit. Dominus Bruno quoque parmula non benè relicta, quâ extra se positus utebatur, hos, quibus imperare posset, si cum fratre maneret, turpiter fugit, & fit risus, qui honor esse debebat & decus. Sed hæc iuuentutis erant. Dicitur enim; qui sine frano scientiæ à iuuentute ducitur, in dedecoris angustias sæpe præcipitatur. Et hæc iuuentutis fuisse ætas postmodum monstrauit adulta; quæ illum reddidit & vtiliorem sibi ipsi, & fidelioem fratri. Ernesto capitur & ante Regis præsentiam ducitur. Quidam illicò Regi suggerebant, vt hunc capitali sententia feriri iuberet: quatenus per eum posteri castigarentur, ne Regis offensam incurere sine causa niterentur. Sed Moguntinus Archiepiscopus, qui summum locum impetrandi qualibet apud Regem tenebat, intercessor accessit, & iuuenem legi surripuit, morti quæ subtraxit. Tandem à Rege Crusina capitur, diruitur, incenditur. Vxor Hezelonis cum suis abire permittitur, & hoc ei per intercessionem fratris sui Ottonis conceditur. Hezelo captam esse Crusinam audiens, ad quandam suam munitiorem, quæ Erana vocabatur, fugiendo peruenit; & ibi Sigefridum quendam Saxonem peruersæ conspirationis participem obuium habuit. Sed nec illic spem resistendi regiæ iræ habens, eandem munitiorem idem ipse succendit, & miseriam suam celare nesciens, quantæ desperationis esset, monstrauit. Hæc Sigefridus Saxo perspiciens, à spe cœptæ rebellionis cecidit; & qui per alienam fiduciam contra regiam maiestatem intumuit, alienæ confusionis a credine tactus crepuit. Illuc igitur eum venisse pudit, & quanto citius poruit, ad propria remeavit. Hezelo verò cum Domino Brunone ad Bulizlaum, quasi refugium vnicum, fugit; & quod cuique est grauissimum, quasi mendicium alieno pane viuere discit. Interea Rex Eranam perueniens, causam sui aduentus per manus hostis inuenit expletam.

Hezelo fugit.

*Vt est Bruno,
Regis frater.*

Sigefridus alieno periculo sapit.

Miseriam Hezelonis.

pletam. Venit enim, ut destrueret; sed hostis destruxit, ne ipse destruendam inueniret.

Hezelone igitur fugato, & castellis eius dirutis, Rex Baueberg locum vnicè sibi dilectum redit, ibique exercitui data licentia, natiuitatem S. Dei genitricis celebrauit. Inde in sylvam Speicheshart, quæ Bauariam à Francia diuidit, veniens, post laborem expeditionis, delectationem exercuit venationis. Ibi autumnauit; ibi ad recreationem sibi, suisque iocunditatem plenam exhibuit. Inde per Franciam morosè transiens, in Saxoniam venit, & Toringis ac Saxonibus in Milzauia, expeditionem futuram indixit. Exinde Poledæ Natiuitatem Domini celebrauit.

Rex Babenbergam Genit.

Anno ab incarnatione Domini Millesimo quarto. Inditione secunda, ab Archiepiscopo Magdeburgensi Gifelario nomine, qui pluribus annis Paralyti ractus à metropolitana ciuitate exire non poterat. Rex inuitatur. Ductus pietatis affectu obediens extat, & ad visitandum Archiepiscopum Magdeborg tendit. Quo cum peruenisset, Archiepiscopus iam viã vniuersæ carnis inuit; & qui Regem expectabat, ad Regis Regum præcepta migravit. In cuius successione Tageno Regis Capellanus ilicò eligitur, & in sedè Episcopalem Clero & populo collaudante, extollitur. Inde Rex Merseborg progreditur, & ibi Purificationem S. Dei Genitricis debita reuerentiã veneratur. Ibi etiam Tageno Archiepiscopus à suis suffraganeis consecratur.

Inuitatur Magdeburgam.

Tageno fit Episcopus Magdeburg.

Posthæc collectis Toringis & Saxonib. Rex in Milzauiam intrat, munitiones, quas Bulizlaus occuparat, expugnare volens: sed huiusmodi dispositum hiemis asperitas interceptit, & effectum, qui expleri leniter in æstate posset, regiæ voluntati denegauit.

Omissis igitur munitionibus, terrã deuastat, hanc incolis deputans culpam, quòd pecunia corrupti, ex fide Bulizlao nõ resisterint. Inde Merseborg reuertitur, iuxta decursum Albis Marchiones statuens, qui & Saxoniam & Bulizlai incursum latrocinandi custodiant, & ipsi Bulizlao assiduæ inquietationis molestias inferant.

Interea Hezelonem ccepti pœnitet, & sub alieno pane diutius

Hezelo panis est ductus.

tius viuere puder, foliuagum etiam inter alienos exulare ræ-
der. Eligit ergò potius periculum mortis inire, quàm sic vitã
ducere. Tandem reuertitur, & fidis quaſitis interceſſoribus,
Meresborg ſe maieltati regiã reddit. Sic contra ſtimulum cal-
citrans, bis aculeum ſenſit. quia, & ſua perdidit, & ſemetipſum
alienã poteſtati tradidit. Dominus Bruno autem apud Bu-
lizlaum conſolationem non inueniens, ad ſororem ſuam Vn-
garicam reginam confugit: & etiam ſemetipſum recogno-
ſcens, interceſſionem eius implorauit.

Rex interea iniuriã, quã Theutonicis Itali intulerant, nõ
immemor, à Saxonia diſcedens in Bauariam venit. Ibi Heinri-
co fratri Regiã in Feſtiuitate S. Benedicti Ducatum Bauari-
enſem conceſſit. Tandem illi Auguſtam veniẽti, quã in con-
finiis Bauariã & Alemanã ſita eſt, Lotharienſes, Franci & Ale-
manni obuiam veniunt, ad vlcifcendam iniuriam Theutoni-
cis illatam voluntarij, & regio honori per omnia de ſeruire
parati. Cum his inde progrediens, vt congregaretur exerci-
tus, in loco, qui dicitur Omuga, ſubſtitit. Ibi ei Dominus
Bruno cum legatis Vngaricis Regis, qui ad intercedendũ pro
eo veniebãt, ad ſe reuerſus, obuiam venit, & veniam pro com-
miſſis humiliter poſtulans, fratris viſcera mouit, & celeriter
ad ignoſcendum inſlexit. Nam in Proverbio dicitur; *Cuius mo-
deſto fratris lacryma citò mouit viſcera: & proximi calamitas, propria ſi-
anxietas.* Quã decuit ergò, pietate recepit; & receptum, quã de-
buit, familiaritate ſibi colligauit. Inde promouens exercitum
per loca ſterilia, per montana aſpera, per ſyluas ſpatioſas, per
vias lubricas, ad Tridentinam ciuitatem peruenit. Ibi, in die
Palmarum, quã oportuit, celebritate ſuos diurnare fecit. Hu-
ius aduentum Harduinus rex adulterinus præſentiens, ad Clu-
ſas, quos ſibi fideliffimos exiſtimabat, cuſtodes tranſmiſit, &
quantumcunq; potuit, exercitum coadunare feſtinauit.

Deinde in planitiem Veronenſem venit, euentui primo ſi-
milẽ in futuris exitum ſperans. Hęc HEINRICVS Rex percipiẽs
ad alias vias ſe contulit; nõ, vt declinaret præliũ, ſed, vt facilio-
rem ſibi quæreretur introitum. Erat enim impoſſibile per Cluſas,
iuxta Athefin, quas Harduinus cum plurima multitudine tuc-
batur, tranſire. Interea Capellanum quendam ſuum Helmi-
gerum nomine, ad Carentanos præmittit; vt Cluſas longè
à via

*Vi & Bruno
frater Regis.*

*Henricus Rex
Brunonem fra-
trem in gratiã
recipit.*

*Henrici expe-
ditio in Har-
duinum.*

à via recta sepositas, quæ ab Harduino minus cautè tueban-
tur, præoccuparet, mandat. Non enim quisquam credere
poterat, vt regalis exercitus per vias tam difficiles & angustas
transire vel vellet, vel posset. Carentani regiis mandatis o-
bediunt, & Helingerò suadente, in duas turmas diuiduntur.
Vna, ante lucis ortum, omisis equis, latenter Clusas superpo-
situm [montem] occupat: altera, lucescente iam die, signo ab
his, qui in monte erant, audito, ad Clusas expugnandas festi-
nant. Custodes nihil de his, qui montem occupauerant, sci-
entes, ad resistendum Clusas impugnantibus accedunt. Re-
pente in monte latentes exsiliunt, Clusasq; defendentibus à
dorso infestè superueniunt. Custodes, se deceptos esse perci-
pientes, alij se in fugam miserunt; alij, in præcipitium; alij, in
Brentam aquam subcurrentem. Hac expugnatione Carenta-
ni Clusas tenentes Regem expectant.

Hæc Rex per Capellanum suum, quem præmiserat, re-
sciens, festinauit ad Clusas: & impedimenta relinquens, ac se-
cum ad pugnam expeditos sumens, cum maxima difficultate
transiit. Deinde, in planitiem veniens, super aquam Bren-
tam tentoria figere iussit; vt ibi dies solennes maioris hebdo-
madæ digna deuotione veneraretur. Non enim ei bonum esse vi-
debat, vt in illis diebus, in quibus conditor pro conditis, creator pro crea-
tis, Dominus pro seruis, capi, flagellari, crucifigi, sepeliri, in agnitionem suæ
charitatis voluit; indiceretur aliqua congregio, ex qua violenta Christia-
ni sanguinis fieret effusio. Ibi ergò ab Archiepiscopo Colonienfi
Chrismatis fit consecratio, illis partibus tunc valdè necessaria.
In duodecim enim Episcopatibus circa introitum Italiæ, illo
die, pro confusione præsentis, nec Episcopus erat, nec Chrisma
sacratum. Ibi, à toto exercitu Coena Domini deuotissimè ad
memoriam reducitur. Ibi Parasceue, ibi Sabbatum sanctum
pijs affectibus colitur. Insuper Pascha Domini & digna ve-
neratione celebratur, & pia celebratione veneratur.

*Pietas S. Hen-
rici in maiore
hebdomade.*

*Pietas totius
exercitus eadè
septimana.*

Post hæc Rex Palatino Comiti præcepit, vt per bannum
regale exercitui toti fuga intermineretur: adderet etiam, vt, si
quis fugere præsumeret, plectendum se capitali sententia sci-
ret. Huiusmodi banno per exercitum audito, Rex aquam in

Fuga vetatur.

tertia feria Paschalis hebdomadæ tranſiuit, ibiq; tentoria ite-
rum figere iuſſit, exſpectans nuncios, quos ad explorandum
locum, in quo Harduinus cum ſuis hoſpitabatur, præmiſerat.
Interea, qua ratione, neſcio, Longobardorum vnanimitas ſe-
iungitur; & ad reſiſtendum diſcordes, omnes ad propria redi-
re feſtinant. Siue hoc timor egiffet, ſiue amor Regis HEIN-
RICI, ſeu Harduini execratio; illorum, qui inter fuerunt, ſci-
entia relinquo. Hoc tantum ſcio; quia, illius prouidentia non
abſuit, cuius beneuolentia & cuiq; quod vult, ſine lite conce-
dit, & quod vult, occultis iudicij cauſis, per pugnam diſcerni
conſentit.

*Longobardi
deſſugunt.*

Patet igitur HEINRICO regi introitus; qui per laborem ſpe-
rabatur, per quietem à vera quiete cōceſſus. Venit ergò Veronam,
recipitur à ciuibus, acclamatur, collaudatur, coronatur.
Occurrit ei obuiam Tietboldus Marchio, occurrunt & ceteri
plures, à faucibus erepti furoris, & ſpei redditi libertatis. Inde
Brixia progreditur, & ab Epifcopo, ciuibusq; cū omni alacri-
tate recipitur. Ibi Archiepiſcop^o Rauennas cū ſuis, & ſibi finiti-
mis ei obuiã venit, & manus nondū dominio adulterino pol-
lutas, ſeniori diu exſpectato reddit. Inde Rex Bergomū venit,
& Mediolanenſem Archiepiſcopum per manus & ſacramenta
recepit. Inde Papiam. Ibi à multitudine maxima nobiliū Lon-
gobardorum, qui ad ſucipiendum eum congregati erant, per-
dignos applauſus recipitur, & cum exultatione totius ciuita-
tis ad S. Michaëlis Eccleſiam ducitur. Ibi Clerus, ibi nobiliū
cœtus, ibi plebs vtriuſq; ſexus omnes vnanimis, vno ore HEIN-
RICVM Regem acclamant, collaudant, collaudatū per manu-
um elationem deſignant.

*Henricus Rex
Veronam ve-
nit.*

Collaudatus igitur coronatur, coronatus ex debito ab om-
nibus honoratur. Ad Palatium deinde cum omni iocunditate
reducitur. Tandē, declinante iam die, diabolus pacis inuidus,
Concordiæ inimicus, diſcordiæ ſeminator feruidus; quo, poſt
mysterium corporis & ſanguinis Dominici, Iudas ad perpe-
trandum nefas infandiſſimum ſuſcepto intumuit; eodemq;
ſuadente, in ſupplicium perpetuitatis crepuit: Is, & ciues poſt
manuū redditionem, poſt fidei promiſſionem, poſt ſacramenti
ſecuri-

*Coronatur He-
ricus in Regem
Italia.*

securitatem; nulla, quæ in ratione dignè deduci posset, la-
sione coactos aduersus regiam maiestatem (veneno ebrietatis im-
misso) commouit. Hoc itaq; suo ore, armatur; hoc stimula-
re, incitatur; hoc ductore, ad Palatium properant; hoc ordina-
tore, moenia cingunt. Quidam etiam intererant instigatores,
qui per propriam conscientiam turbidi, sub Harduino male-
bant per illicitas rapinas vagari, quam sub HEINRICO franco
iustitiæ ac legis adstringi. Fit strepitus, exurgit sonitus; In Pa-
latio statim auditur. Sed, quia nemo talia post fidem eodem
die promissam credere poterat, non citò intelligitur. Rex
tamen, quid sit, explorari iubet. Renunciatur ciuitatis furor,
renunciatur plebeia animositatis insania. Hanc Colonien-
sis Archiepiscopus, qui cum Rege erat, compescere se posse
sperans, per fenestram suspexit, causasq; tanti furoris inquire-
re cœpit. Sed lapidibus & sagittis superuenientibus vix eum
ceptum finire sermonem licuit. Animositas enim Longo-
bardorum nimium feruebat; & ex euentu bellico contra Ot-
tonem Ducem, adhuc contumaciæ vires habebat.

*Perfidiam He-
ricum Regem.*

Oritur sedis.

Instant ergò Palatium perrumpere Langobardi: resistunt
Regis domestici, quamuis pauci. Erant enim Theutonici
partim cum equis, partim per hospitia, partim per
castella illi comitatui finitima. Rex ilicò per indigna-
tionem in iram efferbuit, & cum his, quos secum habe-
bat, armatus, exire voluit, numerum militum suorum spe su-
perna gratiæ supplens. At Colonienfis Archiepiscopus toto,
quo poterat, nisu cum his, qui sanæ mentis erant, Regem reti-
nebat; sciens, quia capite perditto, nulla spes euasione superes-
set in membris. Interea, in ualescente clamore, Theutonici cõ-
gregantur, complicibus iunctis, ad Palatium tendunt, Longo-
bardos ab effanato furore paulisper compescunt. Tandem
densantur tenebræ, & lapidum ac sagittarum iacula Theu-
tonicis fiunt infestissima. Necessitas rapit consilium; & ad
prouidenda iacula, citissimè facit incendium. Cum multo i-
gitur sudore Theutonici muros ciuitatis impugnant: cum
multo timore Longobardi pro vita repugnant.

*Rex & Regis se
ad defensionem
parans.*

Tunc iuuenis quidam frater Reginae Gislebertus nomine à Langobardis vulneratur. Pro cuius lethali vulnere Theutonici irritantur, & præ furore contra iacula cæci, muros ciuitatis expugnant, ac irrumpentes, sanguinem iuuenis, stimulum scilicet furoris, vindicare festinant. Quorum quidam animo cæteris ardentior, Vleramus nomine, se iniecit in media Langobardorum agmina, & gladium, quo accinctus erat, extractum, vni eorū præ cæteris insanienti ab acumine galez vsque in iugulum viri liter infixit, ac dicto citius, inter suos se illæ sum recepit. Per totam igitur noctem pugna grauis habetur, & ancipiti termino suspensa, modò hos, modò illos, sub victoriæ spe audaciores & expeditiores reddit. Aliquando etiam Theutonici testudine ex clypeis composita, eorum irrumpebant agmina, & quosdam viuos ex eis captos, Regi representabant.

Audacia cuiusdam Theutonici.

Palatium incenditur.

Interea Palatium, quod Theutonicis aliquando festis, vnicum erat refugium, accenditur & incenditur, casumq; minatur. Sed spe sublata refugij, magis animus eorum accenditur, & ad congregandum iterum Italie, feruentius incitatur. Clara itaque iam die, Alamannis, qui tardius huiusmodi negotia rescuerant, longè à Palatio muros ciuitatis frangentibus, Lotharienses & Franci Langobardos iterum ante Palatium grauius persequi cœperunt, & eos fugere vsque in moenia propria compulerunt. Sed iaculorum à tectis venientium densitatem diutius sustinere non valentes, ignem coacti domibus immittunt; & ferro & flamma stragem ciuium miserabilem faciunt. Tandem Theutonicorum ira facile expleri necesse, fatiatur cæde plurima; & postmodum, nullo iam resistente, se confert ad spolia. Sed iam incendio nimium inualescente, Rex à rigiditate mentis suæ flectitur, suisq; vt à cœpto desistant, pietate motus imperat. Quos vix compescens, diutiusque concremationis fœtorem ferre non valens, ad munitiunculam quandam, quæ sancti Petri Cella aurea vocatur, se contulit. Cives autem vix respirantes Regem sequuntur, & vt indulgeat ebrietati, obnixè precantur. Fit eis remissio, fit eis indulgentia. Sed facilis est indulgentia, postquam culpam excedit

Cades Longobardorum.

Veniam petunt à Rege, & impetrant.

excedit pœna. Sic igitur quos bellum aduersus Ottonem effecitürgidos, nouiter induta humilitas supplices reddidit atq; subiectos.

Domita ergò Papiæ, tota concutitur Italia, ac indigenæ omnes ad Regem non inuitati confluunt, & per omnia, præceptis eius obediunt. Ciuitates etiam, ad quas Rex nondum uenerat, obsides vltro transmittunt, fidemq; debitam per sacramenta promittunt. His expletis Rex in quendam locum, qui *Pons longus* vocatur, venit; ibiq; Langobardorum innumera multitudo accessit, seseq; ad obsequendum per omnia regis maiestati subiecit. Ibi habito colloquio, regniq; depositis negotiis, amore S. Ambrosij ductus, Mediolanum diuertit, cuius linguæ libertatem, & morum eximietatem amabat. Huius, cæterorumq; quiescentium intercessione implorata, in præta *Pontis longi* reuertitur, ibiq; Langobardos de repentino discessu eius conquerentes, festini reditus solatur promissione. Inde * Chromo perueniens Pentecosten sanctam pia animi deuotione celebrauit. Inde discedenti Tursi ei occurrunt, & manus per ordinem singuli reddunt.

Posthæc Rex iniuriam à Bulizlao sibi illatam tenens mente repositam, repatriare festinat; & per Montem celerem in Alamanniam properat; sciens, quia terra puerili subiecta regi, mini laxis pæpe habentis vititur, & ex proprij arbitrij tumultuaria diuersitate, per diuersa præcipitia rapitur. Iam enim Dux Herimannus obierat, & filius suus Ducatui à Rege substitutus erat: qui, nimis iuuentutis adhuc, nec semetipsum regere sciebat. In loco ergo, qui * Turegum dicitur, Rex colloquium tenuit, omnesq; pro pace tuenda, pro latrociniis nõ consentiendis à minimo vsq; ad maximum iurare compulit. Sic tota Alamannia sub pacis quiete statuta, in Alsatiam venit, & in Argentina ciuitate, dum in Vigilia S. Ioannis colloquium cum Alsatienibus haberet, domus, in qua, ad legem & iustitiam faciendam sedebat, repente corruit, vniq; presbytero, qui cum Domina vnâ anathematizata manere solitus erat, curis ossa confregit. Ille solus obiit; alij nihil, præter timorem, passi sunt: sed in illius interitu didicerunt, quod sæpe per

L1 3 Pfal-

*Domita Papiæ
reliqua Vrbes
Italia se Rego
dedunt.*

** f. dispositis.*

** Sic M. S. forte
leg. Creman.*

** Zürich, in Ital.
uerris.*

Ruina domus.

Psalmistam audierunt; cum electo electus eris, & cum peruerso peruerteris.

Expediit contra Boleslaum.

Rex dissimulat, quo ire velit.

Posthæc Rex Moguntiam venit, ibiq; solito pietatis affectu, Apostolorum solennia celebriter peregit. Tum per Orientalem Franciam transiens, in Saxoniam festinat, cor suum indignationis pondere grauatū super Bulizlaum, vindicta potenti releuare disponens. Indicitur Saxonibus, Bauaris, Francis Orientalib⁹ expeditio, in medio Augusto terminus datur promotionis. vt frugibus inde præcollectis, abundantia comes exercitui esset. Mediante igitur Augusto Meresborg Saxonum fit congregatio. Rex autē nemini suorum familiarium fateri volebat, siue in Poloniam, siue in Boëmiam vellet, cognoscens Bulizlai flexuosas versutias, quibus per quosdā sibi occultos amicos etiam secreta regia rescire solebat. Sed naues à Magdeborg vsq; Citizam congregari iubens, quasi in Poloniam velit, transitum futurum simulat. Id omnibus sperantibus, repente in Boëmiam exercitum ducit, quærens in primis propria recipere; deinde, pro vindicta, aliena inuadere, non tamen penitus aliena, quæ regni sui pati iuga debebant.

Nefarium facinus Boleslai in suos fratres.

Interferere libet quiddam, quo audito, datur intelligi, raro esse culpam, quam non sequatur vindicta, nisi præmunicrit eam pœnitentia. Mortuo Bulizlao seniore, Boëmiensi scilicet Duce, & istius Bulizlai, de quo nunc agitur, auunculo, tres filij superstites ei remanserunt. Quorum primogenitus Bulizlaus nomine, adepto post patrem Ducatu, crudelius cœpit viuere, quàm terra illa pati vel vellet, vel posset. Indigenis igitur illum pro nimia crudelitate execrantibus, timere cœpit, ne à fratrum suorum aliquo, Pragenfibus id instigantibus, extruderetur. Ex mala ergò conscientia concepta suspicio, instigauit eum ad scelus nefandissimum, perduxit etiam ad facinus execrandum. Nam fratrum suorum vnum eunuchizauit, alterum in thermis suffocare tentauit. At illi, vnus eunuchus, alter seminarius in Bauariam, à paterna hæreditate exclusi, fugerunt.

Rex HENRICVS hac impietate commotus Blademario, de quo iam diximus, Ducatum Boëmiensem dedit. Illo mortuo, Bulizlaus Bulizlai filius, Bulizlao Meseconis filio in societatem

ratem conspirationis adscito, Ducatum contra Regis voluntatem tenere tentabat. Inter illos ergò duos Bulizlauos sit amicitia ficta, sit societas subdola. Sape alter ab altero inuitatur, sæpè alterius sumptibus iocundè conuiuuntur, latente tamen igni sub cinere. Tandem Bulizlauus, Meseconis filius, iocunditatem Pragæ, & amœnitatem Boëmiæ, promissæ præponit amicitia; &, vt nepote suo, qualibet ratione, eiecio, tantæ terræ Principatu potiri possit, fraudum suarum intima scrutatur. Inuitat eum ad conuiuia, & diuersa præbet ciborum genera, amara demum propinaturus pocula. Satiatum enim illum militibus suis commisit, &, vt eductus excæcetur, oculorum nutibus ad similia edoctis, innuit. Implentur impietatis iussa, & committuntur iniquitatis opera. Sic, qui fratrem eunuchizauit, à cõsanguineo & socio suo deductus periiit: quique fratrem in consortio Principatus parè habere voluit, per supplicium passionis factus est suppar, & inutilior.

Hoc ergò excæcato Bulizlauus Meseconis filius, vt superius dixi, per fraudes flexuosas, per versutias sibi semper pedissequas, per promissiones infinitas, Pragam & totam Boëmiam inuadit; ac dominio taliter adeptus, turgidus per loca, regio exercitui peruia, castella firmissima munit.

Interea Rex cum Saxonibus veniens per montem quendam, in quo iam Bulizlauus munitione quandam ad contradicendum introitum firmauerat, præmissis in nocte Marchionibus, cum maxima difficultate in Boëmiam intrat. Cuius introitum, vt Boëmienses senserunt, quidam pauore regie præsentie exanimati. Castellum vnũ cum semetipsis Regi reddiderunt. Illud ilicò Rex Larameri eunuchis, fratri cæci Bulizlaui, quem secum natiuum in terram pro pietate reducebat, cum summa beneuolentia concessit. Deinde, iter suum protelando per terram illam progreditur, expectans Bauarios, quibus non idem, qui & Saxonibus in Boëmiam erat introitus.

Sed cum illi aduentum suum protraherent, Rex ad quandam ciuitatem, quæ Satiza vocatur, cum Saxonibus tantum peruenit. Cuius potentia visã, ciues non mediocriter turbantur,

*Rex Bohemiã
ingreditur.*

tur, & statim de pace querenda, ac Regis gratia impetranda, meditantur: portas ilico ciuitatis aperiunt, & conditione adipsiscendæ gratiæ inter sita, Polonos, quos Bulizlauius eis ad tuitionem eiusdem loci adiecerat, eiiciunt. Et eiiciendo quosdam membrorum abscissione deturpant; quosdam ab locis altissimis præcipitant; quosdam etiam interimunt, vt & iniurias ab eis sibi illatas vlciscantur, & honori regio per omnia satisfaciant. Tandem huius crudelitatis feruor Regis animū perculit, & ad contradicēdas eiusmodi insanias insita pietas inclinauit. Iam viui educuntur, & Regi representati in Ecclesia. Post hæc ciuitas tota se Regi reddidit. Et quia debuit, fidei promissione per sacramenta, per obsides obligauit. Interea fama volitat Bulizlauum à Pragensibus conspirationis vinculo colligatis interemptum, & quamuis mendax, fideles tamen Bulizlaui exterritat.

Annotatio.

Cætera desiderantur in Manuscripto exemplari: Vtinam aliquando integrum inueniatur, & ex tenebris in lucem extrahatur. Insignem enim commentarium rerum à S. Henrico gestarū vel esse vel fuisse oportet, si Adelboldus seu Adelboldus, eo, quo cœpit pede, ad mortem vsque S. Henrici processit.

VARIAE